

ZNACZENIE INSTYTUCJI W DZIAŁALNOŚCI AGROTURYSTYCZNEJ W ŚWIETLE PAMIĘTNIKÓW AGROTURYSTYKI

Jan Sikora^{1*}, Agnieszka Wartecka-Ważyńska²

¹ Uniwersytet Zielonogórski, Wydział Ekonomii i Zarządzania, Polska

² Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu,
Wydział Nauk o Kulturze Fizycznej, Polska

Streszczenie: Rozwój działalności agroturystycznej determinują czynniki wewnętrzne i zewnętrzne. Pierwsze odnoszą się do motywacji i cech osobowości właścicieli gospodarstw agroturystycznych. Drugie dotyczą instytucji bliskich agroturystyce. Celem artykułu jest przedstawienie roli wybranych instytucji w działalności agroturystycznej wskazanych w pamiętnikach agroturystyki. W analizie problemu badawczego posłużono się pamiętnikami autorów właścicieli gospodarstw agroturystycznych. Wykorzystano materiał zebrany metodą biograficzną. W artykule przedstawiono istotę tej metody, jej zalety i wady. Podkreślono, że autorzy pamiętników, poza samomotywacją do agroturystyki, wskazywali na pomocną rolę różnych instytucji, szczególnie lokalnych, w podejmowaniu i prowadzeniu tej działalności. Zawarte w artykule fragmenty pamiętników mają walory poznawcze i praktyczne, które przedstawiono w podsumowaniu opracowania.

Słowa kluczowe: agroturystyka, instytucje, metoda biograficzna, trudności, wsparcie

Kod klasyfikacji JEL: Q13, Q59, M54

---

¹ Jan Sikora, prof. dr hab., ul. Podgórna 50, 65-246 Zielona Góra, Polska, j.sikora@wez.uz.zgora.pl, <https://orcid.org/0000-0002-1667-5622>

² Agnieszka Wartecka-Ważyńska, dr, ul. Królowej Jadwigi 27/39, 61-871 Poznań, Polska, wartecka@awf.poznan.pl, <https://orcid.org/0000-0002-1092-6371>

* Autor korespondencyjny: Jan Sikora, j.sikora@wez.uz.zgora.pl, tel. 602318299

Wprowadzenie

Agroturystyka determinowana jest przez zinstytucjonalizowanie czynnikami społecznymi, ekonomicznymi, przyrodniczymi, organizacyjno-prawnymi, technicznymi. Ontologiczną wartością jej istnienia i rozwoju jest człowiek oraz jego atrybuty: ruch, czas, przestrzeń. W agroturystyce to rolnik posiadający gospodarstwo agroturystyczne na odpowiedniej przestrzeni we właściwym sobie czasie podejmuje działania zmierzające do przygotowania siebie, rodziny i gospodarstwa na przyjmowanie turystów. Wykazuje zatem postawę przedsiębiorczą ukierunkowaną na usługi agroturystyczne i przyjmowanie turystów (Sikora, 2012). Celem artykułu jest przedstawienie roli wybranych instytucji w rozwoju agroturystyki zawarte we wspomnieniach osób prowadzących gospodarstwa agroturystyczne. W realizacji celu opracowania wykorzystano metodę biograficzną, inaczej zwaną analizą dokumentów osobistych. Materiał badawczy w tej metodzie stanowią autobiografie, wspomnienia, zapisane relacje, listy osób prowadzących gospodarstwa agroturystyczne. Ich prace, w drodze konkursu, opublikowane zostały w dziele zbiorowym pt. *Pamiętniki agroturystyki*, pod red. J. Bomby i E. Klimowskiej-Bobuli, wydanym przez Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, Oddział w Krakowie, w 2012 roku. W artykule scharakteryzowano naukową wartość przyjętej metody oraz materiału zawartego w *Pamiętnikach agroturystyki*. Przedstawiono charakterystykę działalności na rzecz agroturystyki m.in. instytucji związanych z Unią Europejską, samorządu terytorialnego, stowarzyszeń agroturystycznych, Ośrodków Doradztwa Rolniczego. Na końcu artykułu podkreślono znaczenie poznawcze i praktyczne autorów pamiętników agroturystyki.

Wartość naukowa metody biograficznej oraz *Pamiętników agroturystyki*

Na początku należy podkreślić, że w ramach metod badań społecznych metoda biograficzna, zwana też metodą dokumentów osobistych, w Polsce ma swoją historię i ugruntowaną pozycję (Thomas & Znaniecki, 1976; Chałasiński, 1984; Włodarek & Ziółkowski, 1990; Sztumski, 2020). Dokumenty osobiste – w postaci pamiętników, listów, życiorysów – wzbogacają informację badawczą dotyczącą m.in. zależności, jakie istnieją między świadomością rozmaitych zbiorowości ludzi i jednostek a przeobrażeniami dokonującymi się w węższym czy szerszym środowisku ich przebywania i życia (Frankfort-Nachmias & Nachmias, 2001). Mówią o psychospołecznych aspektach funkcjonowania struktur społecznych, takich jak rodzina, sąsiedztwo, kręgi towarzyskie, zakłady pracy; o funkcjach, jakie spełniają wierzenia, przesady, mity, legendy w życiu społecznym. Jak podkreśla J. Chałasiński (1984) – „struktura społeczna nie sprowadza się do rzeczowo technicznych i ekonomicznych elementów; jest ona bowiem organizacją społecznych postaw i wartości”. Taką organizacją jest społeczność wiejska, gospodarstwo agroturystyczne. Zmiany struktury społecznej polegają więc nie na zmianach techniczno-ekonomicznych, ale na zmianach postawy zachowań i wartości. W dokumentach osobistych, w tym w pamiętnikach, charakteryzowane są postawy psychospołeczne, zachowania przedsiębiorcze

osób na tle środowiska społecznego, gospodarczego, przyrodniczego, w którym te osoby żyją i w którym te zachowania występują (Kostera, 2005, s. 142). Pamiętniki, autobiografie wyrażają znaczną ilość różnorodnych powiązanych doświadczeń autora, które nawzajem się uzupełniają. Stanowią źródło lepszego ich zrozumienia i analizy niż pojedyncze wypowiedzi uzyskane za pomocą badań ankietowych. Doświadczenia życiowe i zachowania jednostek opisywane w pamiętniku z jednej strony ukazują, że życie społeczne osób w znacznej mierze jest wytworem działań najbliższego środowiska społecznego, w którym one uczestniczą (działań tradycji, kultury, obyczajów, religii, położenia ekonomicznego), z drugiej strony podkreślają, że jednostki ludzkie przez swoje postawy, zachowania, dążenia, współpracę z innymi, biorą mniejszy lub większy udział w utrzymaniu i przekształcaniu rzeczywistości społecznej, w której mieszkają (Bukraba-Rylska, 2008, s. 44).

Czytając pamiętniki agroturystyki, uzyskujemy obraz rzeczywistości polskiej wsi, zachodzących w niej zmian, widziany od dołu – oczami ich autorów. Dostarczają one opisu społecznych sytuacji autora oraz jego działań w tych sytuacjach. „Subiektywizm tego materiału jest więc w tym wypadku nie jego brakiem, lecz zaletą, ponieważ postawy i dążenia jednostki oraz jej zachowania nie są wynikiem obiektywnych, lecz subiektywnych sytuacji. Reakcje jednostki odnoszą się nie do sytuacji takich, jakimi one są, niezależnie od jednostki, lecz do sytuacji takich, jakimi je widzi jednostka działająca. Punktem wyjścia działania jednostki jest jej własna definicja sytuacji, w jakiej się znajduje” (Chałasiński, 1984, s. XXXIII). Pamiętniki agroturystyki odkrywają przede wszystkim indywidualność ludzką, osobowość właściciela gospodarstwa agroturystycznego, odkrywają osobę przedsiębiorczą, która w swoich dążeniach wszędzie jest jednakowa: zakłada rodzinę, szuka towarzystwa innych ludzi, chce pracować, chce być szczęśliwa. Przejawia bogactwo indywidualnych cech osobowości. Łączy się także w grupy z innymi, dba o wspólne postawy społeczne i dążenia, wspólne interesy ekonomiczne. Należałoby jednak podkreślić, że właścicielom gospodarstw agroturystycznych bez silnego indywidualnego „ja”, bez ich cech osobowości, zabrakłoby inicjatywy, twórczej mocy, przedsiębiorczych zachowań wspartych poczuciem własnej wartości (Sikora & Wartecka-Ważyńska, 2023).

Naukowa wartość pamiętników agroturystyki polega na tym, że dają one obraz własnej roli piszącego w społeczności lokalnej, tak jak on sam tę rolę ujmuje. Uzewnętrzniają postawy przedsiębiorcze, które związane są ze społecznym środowiskiem mieszkańców wsi oraz agroturystów. Dlatego subiektywizm takich pamiętników nie jest ich wadą, lecz wyznacznikiem ich wartości. Wyrażają one „godność osobistą” właścicieli gospodarstw agroturystycznych, dumę z samego siebie ukazującą kryterium wartościowania własnych czynności przedsiębiorczych, strukturę osobowości indywidualnej i społecznej względem sąsiadów i społeczności lokalnej oraz turystów (Bomba & Klimowska-Bobula, 2012, s. 7).

Podsumowując wartość naukową i praktyczną w ogóle pamiętników, jako przykładu dokumentów osobistych wykorzystywanych w badaniach społecznych, warto posłużyć się fragmentem słusznej oceny tego materiału. „Publikacje pamiętników i ich opracowania pozwalają czytelnikom lepiej zrozumieć ludzi, rozszerzają ich doświadczenie społeczne na nowe zjawiska łatwiej niż publikacje wyników badań

innego rodzaju. Przeciwdziałają więc grupowej czy warstwowej izolacji i stanowią element porozumiewania się różnych ludzi w społeczeństwie. Tym samym sprzyjają wytworzeniu się zbiorowej samowiedzy, co stanowi jedno z niezbywalnych zadań socjologii” (Lutyński, 2000, s. 314). Pamiętniki zatem pokazują ich autorów, którzy mówią o swoich sukcesach i porażkach zwykłą prozą życia, umożliwiają innym zapoznanie się z ludzkim doświadczeniem. Takie są też pamiętniki agroturystyki (Bomba & Klimowska-Bobula, 2012).

Istota działalności agroturystycznej

Obszary wiejskie w Polsce zajmują około 93% powierzchni kraju i zamieszkuje je 38% mieszkańców. Charakterystyczną cechą przemian obszarów wiejskich jest ich wielofunkcyjny rozwój. Powszechnie przyjmuje się, że wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich to idea aktywizacji wsi i dywersyfikacja działalności gospodarczej, zgodnie z którą przyszłość ludności wiejskiej jest związana nie tylko z rolnictwem, ale również z innymi działami gospodarki. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich łączy się z wprowadzaniem w wiejską przestrzeń coraz większej liczby nowych funkcji pozarolniczych: produkcyjnych, handlowych, usługowych. Koncepcja ta ma na celu tworzenie nowych miejsc pracy i przewyciężanie bezrobocia, poszukiwanie źródeł zarobkowania w zawodach związanych z otoczeniem rolnictwa oraz z działalnością gospodarczą niezwiązaną z rolnictwem, a wykorzystującą wiejskie zasoby wytwórcze. Z ideą tą łączy się rozwój lokalnej przedsiębiorczości, rozwój infrastruktury na wsi, podnoszenie poziomu wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców wsi. Powoduje to osobiste zaangażowanie mieszkańców, wpływające z odpowiedzialności za własną przyszłość, uaktywnianie potencjału społeczności wiejskiej, jakim jest kapitał ludzki i społeczny (Sikora, 2012, s. 45).

Realizacja idei wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich wymaga zachowań przedsiębiorczych mieszkańców wsi, czego efektem są odpowiednie podmioty gospodarcze, w tym m.in. gospodarstwa rolne i agroturystyczne oraz instytucje samorządu lokalnego, stowarzyszenia agroturystyczne. Jeżeli gospodarstwo rolne, w celu zwiększenia swojej dochodowości, wzbogaca działalność rolniczą o inne dodatkowe formy działalności, np. turystyczną, wówczas staje się gospodarstwem agroturystycznym uprofilowanym na tę działalność. Działalność agroturystyczna sprzężona jest z życiem rodziny rolnika. Jej cechą jest to, że nie ma ona tylko charakteru produkcyjnego, lecz jednocześnie jest działalnością rodzinną i domową. Sprzyja lepszemu samopoczuciu i zaspokojeniu potrzeb przebywających w gospodarstwie turystów, co trudno znaleźć w innych przedsiębiorstwach turystycznych. Działalność gospodarstwa agroturystycznego wymaga nie tylko ziemi pod uprawę, lecz także innych środków produkcji, chęci i zaangażowania znajdujących się w nim osób, siedliska ludzkiego, czyli mieszkania dla rodziny i dla przebywających w nim turystów (Sikora & Wartecka-Ważyńska, 2009, s. 212). Realizacja tych warunków wymaga określenia zasobów materialnych, psychicznych i świadomościowych, przypisywanych nie tylko gospodarstwu agroturystycznemu, ale także innym instytucjom, np. stowarzyszeniom agroturystycznym, władzy lokalnej.

Uwarunkowania instytucjonalne działalności agroturystycznej w opisach autorów pamiętników agroturystyki

Każde społeczeństwo, aby przetrwać, musi rozwiązywać ciągle pojawiające się problemy. Musi dbać o fizyczne, materialne i emocjonalne potrzeby swoich członków, o przekazywanie wspólnego dziedzictwa społecznego następnym pokoleniom, o jego rozwój. W tym celu społeczeństwa wykształciły stabilne i stosunkowo trwałe układy strukturalne, które zajmują się rozwiązywaniem tych problemów. Zwane są one instytucjami społecznymi. Instytucje społeczne zatem są to stosunkowo trwałe układy strukturalne, w tym m.in. gospodarcze, kulturowe, edukacyjne, które rozwijają się albo zostają specjalnie zaplanowane i zrealizowane w celu rozwiązania stale pojawiających się problemów społecznych (Goodman, 2001, s. 356). Cechuje je stosunkowo stabilny zestaw wartości, norm, statusów, przepisów, roli grup społecznych i organizacji związanych z pewnymi specyficznymi obszarami ludzkiej aktywności. W realizacji swoich zadań instytucje charakteryzują się odpornością na zmiany, współzależnością, popieraniem podobnych norm, wartości i celów (Goodman, 2001, s. 55).

W ujęciu ekonomii instytucjonalnej przyjęto, że wszystkie instytucje życia społeczno-gospodarczego zbiorowości ludzkich są systemami utrwalanych norm społecznych. Do norm tych można zaliczyć prawo, zwyczaje, utrwalone reguły zachowania. Tym samym takie systemy norm jak język czy kodeksy etykiety również należy traktować jako instytucje. Pieniądz jest też instytucją, ponieważ posiada współdzielony zestaw norm dotyczących jego wartości, funkcji i wymienialności. Organizacje takie jak państwa, banki, firmy czy uniwersytety są systemami norm, a więc są instytucjami (Hodgson, 2018, s. 90). Zatem według ekonomii instytucjonalnej należy badać te instytucje, które są powiązane z gospodarką, tj. z zasobami naturalnymi, produkcją, dystrybucją, konsumpcją bogactwa, które dotyczą indywidualnej i zbiorowej działalności gospodarczej związanej z uzyskiwaniem i używaniem kapitału materialnego, finansowego, ludzkiego (Landreth & Colander, 2005).

Z działalnością agroturystyczną łączy się wiele instytucji w rozumieniu socjologiczno-ekonomicznym. Zakres i poziom świadczonych usług agroturystycznych zależy od możliwości uzyskania finansowego wsparcia kredytowego, od zorganizowanego działania społeczności lokalnej, od współpracy gospodarstwa agroturystycznego z instytucjami administracji samorządowej, rządowej i komercyjnej. Działalność agroturystyczną wspierają przede wszystkim stowarzyszenia agroturystyczne, Lokalne Grupy Działania, Ośrodki Doradztwa Rolniczego, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, samorząd terytorialny (Niedziółka et al., 2023, s. 313).

Stowarzyszenia agroturystyczne, które w Polsce zaczęły powstawać od 1993 roku, zajmują się głównie organizowaniem szkoleń dla swoich członków i osób zainteresowanych rozpoczęciem działalności agroturystycznej. Dokonują przeglądu obiektów turystycznych swoich członków, zajmują się działaniami promocyjnymi. Stowarzyszenia oraz ich członkowie są również inicjatorami i lobbystami rozwoju infrastruktury techniczno-użytkowej wsi, niezbędnej w rozwoju agroturystyki, stanowią grupę nacisku na władze lokalne oraz własne społeczności wiejskie (Roman, 2018, s. 153). O pomocy stowarzyszenia agroturystycznego w działalności agroturystycznej pisze autorka pamiętników, Pani Monika Nizioł. „*Dom dla gości*

gotowy. Co prawda sezon wakacyjny się kończył, ale postanowiłam przyłączyć się do Lubelskiego Stowarzyszenia Agroturystycznego. Już od dawna interesowało mnie to LSA z siedzibą w Wojciechowie. Dużo się tam u nich działo i dlatego pomyślałam, że jak mnie zechcą, to do nich dołączę. Zadzwoiłam i umówiłam się na wizytację [...]. Po kilku dniach przyjechała Komisja z panem Prezesem. Pochodzili, pooglądali i zrobili trochę zdjęć, po czym stwierdzili, że mnie chcą. Miałam wrażenie, że im się spodobało. Zostałam członkiem Lubelskiego Stowarzyszenia Agroturystycznego. Natychmiast po przystąpieniu otrzymałam ogromną pomoc w formie promocji mojego gospodarstwa. Ukazała się moja własna strona internetowa. Moja oferta znalazła się na stronach LSA i w nowo wydanym folderze. Nie minął tydzień, a telefon rozdzwonił się na dobre. Miałam rezerwację od połowy września. Nie mogłam w to uwierzyć, cieszyłam się i bałam jednocześnie. Liczyłam na to, że zacznę od następnego sezonu, a tu od razu na głęboką wodę. Szybko zgłosiłam gospodarstwo w gminie” (Bomba & Klimowska-Bobula, 2012, s. 141).

Autor pamiętnika Eugeniusz Wiśniewski podkreśla: „Potrzebna nam jednak była skuteczna promocja. W niedługim czasie z inicjatywy Ośrodka Doradztwa Rolniczego i Stowarzyszenia Gmin Progres 2000 powstał pomysł powołania stowarzyszenia. W zamyśle miało ono za zadanie wspierać promocję agroturystyki na terenie byłego województwa białostockiego, a przynajmniej wydania podstawowych materiałów, w których turyści mogliby się zapoznać z istniejącą na tym terenie bazą noclegową. Tym sposobem w 1996 roku powstało Białostockie Stowarzyszenie Agroturystyczne, które wydało czarno-białe materiały (gdyż trudno je nazwać katalogami) pozwalające na przedstawienie na targach turystycznych swojej oferty wszystkim swoich członków i dotarcie z nimi do szerszej grupy turystów. Już latem 1996 roku mieliśmy pierwsze zapytania o możliwość wypoczynku w gospodarstwie” (Bomba & Klimowska-Bobula, 2012, s. 171).

Działalność agroturystyczną wspomagają Ośrodki Doradztwa Rolniczego (ODR), które prowadzą usługi doradztwa rolniczego obejmujące szeroki zakres rolnictwa, rozwoju wsi, rynków rolnych, wiejskiego gospodarstwa domowego. W zasadzie Ośrodki Doradztwa Rolniczego były pierwszymi instytucjami, które propagowały agroturystykę jako alternatywny rodzaj działalności na wsi. Szkolenia, akcje informacyjne, doradztwo dotyczące prowadzenia działalności agroturystycznej, pomoc w zakresie wydawnictw reklamowych, inicjowanie procesów zrzeszania się właścicieli gospodarstw agroturystycznych – to prace zapoczątkowane i realizowane przez te instytucje (Sikora & Wartecka-Ważyńska, 2013, s. 49).

Autor pamiętnika Eugeniusz Wiśniewski pisze: „Na wsi w latach 90. coraz trudniej było utrzymać się z prowadzenia gospodarstwa rolnego. Problemy ze zbytem produktów, niskie ceny i konkurencja z regionów Polski o znacznie korzystniejszych warunkach zmusiły nas do zastanowienia się nad znalezieniem sobie nowych źródeł dochodu. Ponieważ mieliśmy jako takie rozeznanie w turystyce i doświadczenie w przyjmowaniu całej rzeszy naszych własnych gości, stwierdziliśmy, że najwyższy czas zacząć na nich zarabiać. Z zainteresowaniem przyjęliśmy ofertę Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Białymstoku – szkolenie z podstaw prowadzenia działalności agroturystycznej. Co prawda w trakcie szkolenia dowiedzieliśmy się, jak wiele warunków powinno się spełnić, chcąc podejmować gości, ale zdaliśmy

sobie sprawę, że te pomieszczenia, które posiadamy, po modernizacji mogą się świetnie nadawać na cele agroturystyczne” (Bomba & Klimowska-Bobula, 2012, s. 171). Teresa Zaworska w swoim pamiętniku stwierdza: „Wkład pracy doradców ODR-ów w rozwój agroturystyki był naprawdę ogromny. Mieliśmy szczęście, że nasze wysiłki wspierały swoimi szkoleniami absolutnie niezastąpione Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie, Oddział w Krakowie i kilku fundacji FDPA (Fundacja na rzecz Polskiego Rolnictwa w Warszawie), Fundacja Zaopatrzenia Wsi w Wodę – obecnie Fundacja Wspomagania Wsi i nieco później Fundacja Fundusz Współpracy. Wymienionym organizacjom należą się ogromne podziękowania za wszechstronną pomoc merytoryczną, szkolenia, materiały szkoleniowe i umożliwienie nam, doradcom, uczestnictwa w studyjnych wyjazdach zagranicznych. Systematyczny udział w szkoleniach, cyklicznie organizowanych przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Krakowie, dał nam szeroką wiedzę na temat turystyki i dziś śmiało mogę powiedzieć, że ukończyłam drugi fakultet w tej dziedzinie” (Bomba & Klimowska-Bobula, 2012, s. 180).

Rozwój agroturystyki w dużej mierze jest uzależniony od aktywności i sposobu działania władz samorządu terytorialnego w zakresie transportu, służby zdrowia, handlu, kultury, bezpieczeństwa publicznego i innych usług niezbędnych do zaspokojenia potrzeb mieszkańców i odwiedzających. Władze samorządowe gminy mogą wnieść znaczny wkład w rozwój agroturystyki na swoim terenie, pomagając w organizowaniu wystaw, targów regionalnych, konkursów. Mogą sprzyjać agroturystyce, zamieszczając odpowiednie zapisy o agroturystyce w strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, kształtowaniu i popularyzowaniu walorów turystycznych gminy (Sikora, 2012, s. 202).

W *Pamiętnikach agroturystyki* ich autorzy często wskazują na rolę władz instytucji samorządu terytorialnego we wspieraniu przedsiębiorczości agroturystycznej na swoim terenie.

Na przykład w ramach konkursu „Piękna wieś województwa śląskiego” jedna z pamiętnikarek, Pani Izabela Szewczyk, zauważa: „Wizytacja terenowa przeszła według mojego planu. Komisja dojechała do granicy Ostrowa. Tam zatrzymaliśmy ich samochody. Przyjechali przedstawiciele gminy, radny i oczywiście przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego. Dzieci trzymały transparent »Witamy w Pięknym Ostrowie«. Razem z sołtysem witałam gości chlebem i solą. Zespół »Ostrowiolinki« zaśpiewał na powitanie piosenkę »Nasz Ostrów«, specjalnie napisaną na tę okazję przez naszego instruktora. Po powitaniu Komisja przesiadła się do wozu konnego wraz z zespołem i pojechaliśmy do budynku dawnej szkoły, gdzie obecnie mieści się remiza i świetlica wiejska. Mieszkańcy Ostrowa również się włączyli i witali nas po drodze [...]. Muszę obiektywnie stwierdzić, że prawie cała wieś włączyła się do pracy. Kobiety z KGW, zespół i strażacy. Inni mieszkańcy i letnicy również [...]. Był burmistrz i przedstawiciele gminy Żarki i oczywiście prezydent Częstochowy, który wręczał nam Certyfikat” (Bomba & Klimowska-Bobula, 2012, s. 100).

W innym pamiętniku autorka Pani Małgorzata Synowiec podkreśla: „Nasza gmina Parzęczew i Fundacja Rozwoju Gmin »PRYM« w Parzęczewie zawsze nas wspierały i promowały, pokazując nas innym jako przykład dobrego gospodarstwa agroturystycznego. To ich wsparcie jest dla mnie ważne i motywuje do dalszego

rozwoju. *Pani Prezes Fundacji i pan Wójt pokazują nas innym gminom jako przykład dobrej przedsiębiorczości na terenie wsi*” (Bomba & Klimowska-Bobula, 2012, s. 24).

W kraju funkcjonuje wiele innych instytucji i organizacji, które w swoich statutach mają zapisane zadania odnoszące się bezpośrednio i pośrednio do agroturystyki. Jedną z takich organizacji jest Lokalna Grupa Działania (LGD). Grupy te mają ważny wkład w dbanie o zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, w edukację i rozwój umiejętności, zainteresowań mieszkańców starym rzemiosłem, wypoczynkiem i rekreacją. Preferują rozwój agroturystyki jako dodatkowego źródła dochodu rolników, wykorzystującej walory przyrodnicze i antropogeniczne najbliższego obszaru. O Lokalnej Grupie Działania sprzyjającej agroturystyce w swoich wspomnieniach pisze Pani Maria Jolanta Drapała. *„Zdołałam zachęcić do uprawiania tego sportu (Nordic Walking) moje koleżanki ze Stowarzyszenia »Aktywne w Sieniawie«. W międzyczasie nasza LGD »Kraina Sanu« (Lokalna Grupa Działania) zrealizowała projekt »Nordic Walking park Podkarpacia«, wyznaczyła i oznaczyła 400 km tras w dziesięciu gminach województwa. Nasze aktywne, jako już umiające prawidłowo chodzić, brały udział w realizacji filmu TV, promującego NW (Nordic Walking) na Podkarpaciu”* (Bomba & Klimowska-Bobula, 2012, s. 152).

Z działalnością agroturystyczną, zresztą tak jak i z każdą inną działalnością gospodarczą łączą się również nieprzewidywane trudności wynikające ze współpracy z różnymi instytucjami. Pisze o tym m.in. Pani Izabela Szewczyk w swoich wspomnieniach, podając przykład Agencji Rozwoju i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR). *„20 września 2005 r. wtorek. Dzisiaj miałam wizytację z ARiMR przed wypłatą funduszy z II etapu SAPARD. Kontrola wszystkich faktur, sprawdzenie tabliczek i etykietek na sprzęcie, kraju pochodzenia itp. I tu niespodzianka również i dla mnie. Pani z ARiMR obejrzała pompę wodną i odrzuciła mi fakturę za nią. Okazało się, że pompa ma tabliczkę »Made in China«. Sama tego nie zauważyłam. Kupiłabym inną. Według wymagań wszystkie produkty muszą pochodzić od producenta z krajów Unii. Wiedziałam o tym, ale coś przeoczyłam. Kupiłam w markecie budowlanym, a nie na bazarze. A tu taka niespodzianka – Chiny”* (Bomba & Klimowska-Bobula, 2012, s. 81). ARiMR to instytucja, która m.in. wspomaga pozyskiwanie środków finansowych na rozpoczęcie lub rozwój agroturystyki oraz na modernizację gospodarstw agroturystycznych. Są to preferencyjne kredyty inwestycyjne z dopłatami Agencji do ich oprocentowania.

Instytucje związane bezpośrednio i pośrednio z działalnością agroturystyczną, niezależnie od ich formy własności, przedmiotu i zasięgu działania, są przykładem obrazującym społeczne i gospodarcze współdziałanie i współdzielenie się np. wiedzą, doświadczeniem (Balińska & Staśkiewicz, 2021). Na problem ten zwraca uwagę w swoim pamiętniku Pani Barbara Polak. *„Utworzyliśmy naszą sieć ekoturystyczną w widłach Bugu i Narwi. Działa w niej 28 przedsiębiorstw, z czego jedna trzecia ma obiekty spełniające warunki certyfikatu ekologicznego. W sieci mamy gospodarstwa agroturystyczne, wynajem kwater, wypożyczalnie sprzętu turystycznego, organizatorów spływów kajakowych, stadninę koni, producentów ekologicznej i tradycyjnej żywności, muzea i izby regionalne oraz lokalnych artystów. Posiadane certyfikaty muszą spełniać ponad sto warunków, odnoszących się do ekologicznego*

profilu działalności. Najważniejsze z nich dotyczą oszczędzania energii, wody, prawidłowej gospodarki ściekami, segregowania odpadów, nieużywania środków chemicznych, przygotowania posiłków z produktów ekologicznych tradycyjnie wyprodukowanych, ekonomicznego wykorzystania mechanicznych środków lokomocji i promowania poruszania się niemechanicznymi, np. rowerami [...]. Ważnym zadaniem członków sieci, a zwłaszcza osób, których obiekty otrzymały certyfikat ekoturystyczny, jest edukowanie swoich klientów w zakresie ekologicznego stylu życia. Robimy to przede wszystkim poprzez własny przykład, rozmowy z gośćmi, a także przez katalog wymagań odnoszących się do ich zachowania w naszym obiekcie i poza nim. Muszę powiedzieć, że dzielenie się z innymi swoją wiedzą o życiu zgodnym z naturą, o zdrowym odżywianiu, o poszanowaniu środowiska naturalnego to dla mnie bardzo wdzięczne zajęcie. Wielu gości ma już dużą wiedzę w tym przedmiocie i bardzo dobre nawyki, a od niejednych i ja się uczę” (Bomba & Klimowska-Bobula, 2012, s. 332).

Przedstawione fragmenty autorów pamiętników agroturystyki, które pisane były jedenaście lat temu, prowokują do refleksji, z jednej strony nad istotą współczesnej agroturystyki, a z drugiej nad aktualną rolą instytucji w jej rozwoju. Pamiętniki motywują do dyskusji i poszukiwania odpowiedzi na pytania: Czy znaczenie instytucji w rozwoju agroturystyki przedstawione przez autorów pamiętników jest dzisiaj nadal aktualne? Czy młodzi mieszkańcy wsi zainteresowani działalnością agroturystyczną, przyjmowaniem gospodarstw agroturystycznych od rodziców lub zakładaniem nowych potrzebują wsparcia ze strony instytucji bliskich agroturystyce? Pytania pozostawiam otwarte, bez udzielenia odpowiedzi.

Podsumowanie

Metoda autobiograficzna stosowana w naukach społecznych ma swój jakościowy wymiar. Nie stanowi matematycznej reprezentatywności badanych zbiorowości. Pozwala badaczom i czytelnikom pamiętników lepiej zrozumieć ludzi, ich zachowania oraz wskazuje na znaczenie zbiorowej samowiedzy. Materiały autobiograficzne otrzymane od respondentów dla wielu badaczy dają więcej korzyści niż liczby w tabelach pozyskane badaniami ankietowymi. Liczby te nie mówią nic o tym, skąd się wzięły, a im więcej jest tabel, tym bardziej stają się tajemnicze.

Przedstawione fragmenty *Pamiętników agroturystyki* wyraźnie wskazują, że w działalności agroturystycznej ważne miejsce zajmują różne instytucje. Są to przede wszystkim stowarzyszenia agroturystyczne, Lokalne Grupy Działania, Koła Gospodyń Wiejskich, Ośrodki Doradztwa Rolniczego, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz inne. Mogą one wspierać lub hamować rozwój agroturystyki na wsi. Ważne jest, by praca instytucji na rzecz rozwoju przedsiębiorczości agroturystycznej miała nie tylko znaczenie praktyczne, ale także poznawcze. Reasumując, można wskazać, aby instytucje związane z agroturystyką:

- motywowały, a nie demotywały mieszkańców wsi do zaangażowania się w tę działalność;
- umiejętnie i przekonująco wskazywały na znaczenie kapitału ludzkiego i społecznego, potencjału przyrodniczego i kulturowego obszarów wiejskich sprzyjających agroturystyce;

- podkreślały korzyści płynące z agroturystyki dla społeczności wiejskiej oraz ryzyko z nią związane;
- kształtowały lokalną tożsamość, lokalny patriotyzm oraz świadomość gospodarczą;
- podkreślały potrzebę aktywnego włączania się szkolnictwa średniego i wyższego w rozwój postaw przedsiębiorczych, agroturystycznych wśród młodych mieszkańców wsi;
- wskazywały na większe zainteresowanie poznawczo-naukowe, badawcze agroturystyką przez uczelnie wyższe.

Realizacja przedstawionych sugestii, odpowiedzi, zdaniem autorów, pozwoli z optymizmem patrzeć na rozwój agroturystyki w przyszłości oraz znaczenie wielu instytucji w tym rozwoju.

Literatura

- Balińska, A., & Staśkiewicz, D. (2021). *Sharing economy w gospodarce turystycznej. Kontekst teoretyczny i empiryczny*. Wydawnictwo SGGW.
- Bomba, J., & Klimowska-Bobula, E. (Red.) (2012). *Pamiętniki agroturystyki. 20 lat agroturystyki w Polsce w pamiętnikach, wspomnieniach i wypowiedziach uczestników Konkursu*. Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, Oddział w Krakowie.
- Bukraba-Rylska, I. (2008). *Socjologia wsi polskiej*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Chałasiński, J. (1984). *Młode pokolenie chłopów* (4 tomy). Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza.
- Frankfort-Nachmias, Ch., & Nachmias, D. (2001). *Metody badawcze w naukach społecznych*. Zysk i S-ka Wydawnictwo.
- Goodman, N. (2001). *Wstęp do socjologii*. Zysk i S-ka Wydawnictwo.
- Hodgson, G. M. (2018). *Ekonomia instytucjonalna*. W: L. Fischer i in. (Red.), *Pomyśleć ekonomię od nowa* (s. 89-109). Wydawnictwo Ekonomiczne Heterodox.
- Kostera, M. (2005). *Antropologia organizacji. Metodologia badań terenowych*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Landreth, H., & Colander, D. C. (2005). *Historia myśli ekonomicznej*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Lutyński, J. (2000). *Metody badań społecznych. Wybrane zagadnienia*. Łódzkie Towarzystwo Naukowe.
- Niedziółka, A., Roman, M., & Kopyra, M. (2023). *Kooperacja sieciowa w agroturystyce w aspekcie nauk o zarządzaniu i jakości*. W: A. P. Wiatrak (Red.), *Instytucje i organizacje wobec turystyki wiejskiej w Polsce – kontekst historyczny i współczesny* (s. 313-329). Wydawnictwo Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie.
- Roman, M. (2018). *Innowacyjność agroturystyki jako czynnik poprawy konkurencyjności turystycznej makroregionu Polski Wschodniej*. Wydawnictwo SGGW.
- Sikora, J. (2012). *Agroturystyka. Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich*. C.H. Beck.
- Sikora, J., & Wartecka-Ważyńska, A. (2009). *Turystyka jako pozarolnicza forma przedsiębiorczości na wsi w świetle badań empirycznych*. W: A. Rapacz (Red.), *Gospodarka turystyczna w regionie. Przedsiębiorstwo. Samorząd. Współpraca* (s. 212-223). Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 50, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.
- Sikora, J., & Wartecka-Ważyńska, A. (2013). *Wybrane uwarunkowania turystyki wiejskiej*. Bogucki Wydawnictwo Naukowe.
- Sikora, J., & Wartecka-Ważyńska, A. (2023). *Agroturystyka przykładem przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w świetle pamiętników agroturystyki*. W: A. P. Wiatrak (Red.), *Instytucje i organizacje wobec turystyki wiejskiej w Polsce – kontekst historyczny i współczesny* (s. 313-329). Wydawnictwo Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie.
- Sztumski, J. (2020). *Wstęp do metod i technik badań społecznych*. „Śląsk” Wydawnictwo Naukowe.
- Thomas, W. I., & Znaniecki, F. (1976). *Chłop polski w Europie i Ameryce* (5 tomów). Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza.
- Włodarek, J., & Ziółkowski, M. (1990). *Metoda biograficzna w socjologii*. Wydawnictwo Naukowe PWN.

Wkład autorów: Jan Sikora – 50%; Agnieszka Wartecka-Ważyńska – 50%.

Konflikt interesów: Brak konfliktu interesów.

Źródła finansowania: Brak źródeł finansowania.

THE IMPORTANCE OF INSTITUTIONS IN AGRO TOURISM ACTIVITIES IN THE LIGHT OF AGRO TOURISM DIARIES

Abstract: The development of agritourism activities is determined by internal and external factors. The first relate to the motivation and personality traits of the owners of agritourism farms. The second one concerns institutions close to agritourism. The aim of the article is to present the role of selected institutions in agritourism activities contained in agritourism diaries. In the analysis of the research problem, diaries of the authors of the owners of agritourism farms were used. Material collected biographically was used. The article presents the essence of this method, its advantages and disadvantages. It was emphasized that the authors of the diaries, apart from self-motivation for agritourism, indicated the helpful role of various institutions, especially local ones, in starting and running this activity. The fragments of diaries included in the article have cognitive and practical values, which are presented in the summary of the study.

Keywords: agritourism, institutions, biographical method, difficulties, support

Articles published in the journal are made available under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International Public License. Certain rights reserved for the Czestochowa University of Technology.

